

VERBODEN VERSMAAD VERBRAND VERGUISD VERGETEN NIEUWSBRIEF

NIEUWSBRIEF KRITISCHE KLASSIEKEN • NUMMER 18 • JULI 2016

DE NIEUWSBRIEF KRITISCHE KLASSIEKEN VERSCHIJNT DRIE MAAL PER JAAR IN DIGITALE FORM. OP ONZE WEBSITE KUNT U ZICH AANMELDEN.

DE VRUCHT VAN HUN ARBEID

John Berger in de Volkskrant

Afgelopen weekend besprak Hans Bouman in lovende bewoordingen in de Volkskrant de twee tot dusver uitgekomen delen van John Bergers *De vrucht van hun arbeid*. Hieronder de integrale bespreking.

Het is het hoogtepunt van in elk geval het fictie-oeuvre van schrijver, schilder, criticus en televisiepresentator John Berger: zijn trilogie *De vrucht van hun arbeid*. Naar aanleiding van zijn 90ste verjaardag (5 november aanstaande) brengt de kleine Biltse uitgeverij Schokland de drie werken opnieuw uit. In twee verhalenbundels en een roman schetst Berger op aangrijpende, bij vlagen hartverscheurende wijze de teloorgang van de boerenstand en daarmee, wat hem betreft, van de geschiedenis. Want die wordt door de boer belichaamd.

Het varken aarde (*Pig Earth*, 1979) bestaat uit een reeks aanvankelijk uiterst korte, gaandeweg steeds langere verhalen over het boerenbestaan. Ze zijn gesitueerd aan de voet van de Franse Alpen, waar Berger zich in 1974 vestigde en sindsdien is blijven wonen, maar het is duidelijk dat hij niet een bepaalde gemeenschap op het oog heeft, maar eigenlijk over alle kleine boeren overal ter wereld schrijft.

Sleutelwoorden die bij het lezen in je opkomen zijn: noest, meedogenloos, nuchter, onverzettelijk, laconiek en bij vlagen: diepe treurnis. Bij Berger is elke romantiek van het boerenbestaan afwezig. Zijn boeren leveren een voortdurende strijd om het bestaan en leggen bij dat dagelijkse gevecht vaak een indrukwekkende vitaliteit aan de dag. Eenzelfde vitaliteit kenmerkt *Het varken aar-*

de. De dialogen van de boeren zijn volkomen overtuigend en levensecht, de humor is aards als het koren en de beeldspraak is telkens een geslaagde synthese van plat en verheven. Tussen de verhalen door staan in totaal acht gedichten die, hoewel ze over uiterst aardse zaken gaan, grote emotionele indruk maken. Wie niet gelooft dat een gedicht over aardappelen kan ontroeren, of dat een gedicht over het oogsten van rapen heel treffend de cyclus van geboorte, leven en dood kan verbeelden, die leze Berger.

Het middendeel van de trilogie, *Ver weg in Europa* (*Once in Europa*, 1987), bestaat uit vijf lange verhalen en twee gedichten. De lengte van de teksten verschaft een grotere rol voor de plot, de thematiek is dezelfde en de formuleringen zijn even krachtig.

'Soms moet je om een enkele zin te weerleggen het verhaal van een heel leven vertellen', luidt één van de openingszinnen. Een ander verhaal begint met: 'Als aan elke gebeurtenis die zich voordeed een naam kon worden gegeven, waren er geen verhalen nodig.' Niet alleen zijn dit fraaie eerste zinnen in het schaakspel met de lezer, maar ze verraden tevens iets van Bergers fascinatie voor taal. Soms weegt een zin op tegen een heel verhaal, soms is er een heel verhaal nodig omdat de taal tekortschiet.

Sommige formuleringen zijn, hoewel contextgebonden, zó krachtig dat ze het verdie-

nen in graniet te worden uitgehakt. Zo laat Berger één van zijn personages de begripen bedrog, misrekening en valse vriendschap kernachtig samenvatten in de zin: 'Als de bijl het bos in komt, zeggen de bomen: Kijk! Die steel is een van ons!'

Misschien passend voor een reeks boeken die het einde van de geschiedenis beoogt te beschrijven, eindigt de trilogie *not with a bang but a whimper*. *Sering en vlag* (*Lilac and Flag*, 1991) vertelt het verhaal van twee dorpsbewoners die het boerenleven van armoede achter zich laten, naar een grote stad verhuizen en door de werkelijkheid daar worden vermorzeld.

Waar de boeren in de twee verhalenbundels krachtig tot leven kwamen, blijven de personages in de roman wat vlak. Mogelijk heeft Berger beoogd op deze wijze het depersonaliserende effect weer te geven van het leven in de grote stad. Dan heeft de didacticus het een beet je gewonnen van de schrijver. Wat niet wegneemt dat *De vrucht van hun arbeid* tot de grote Engelstalige literaire werken van de laatste decennia behoort.

Hans Bouman in De Volkskrant van 17 juli jl.

INGEZONDEN MEDEDELING

De eerste wereldoorlog muzikaal verwoord

Geert Buelens' *Europa, Europa* (2008) inspireerde musicus Hendrik Jan Vermeulen tot het maken van zijn debuutalbum *Krieg*. Europa gezien door de ogen van 'dichters van de Grote Oorlog' bood het perspectief van waaruit hij een familieverhaal vorm kon geven. Vermeulen kiest met *Krieg* de Duitse literaire kant om het lot van een oudoom die tijdens de Eerste Wereldoorlog in het Pruisische leger vocht artistiek gestalte te geven.

Krieg is het eerste product dat tot stand komt in het kader van project *Krieg 1916*. Vanuit dit project ontplooit Vermeulen creatieve initiatieven die de impact van oorlog op de samenleving blootleggen. Hij wil hiermee het debat over de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor vrede stimuleren.

Het album *Krieg* bevat gedichten van Duitse 'War Poets' als Alfred Lichtenstein, Maria Benemann, Wilhelm Klemm, Hugo Ball en Georg Trakl, waar Vermeulen eigentijdse muziek bij heeft gecomponeerd. Tezamen vertellen de stukken het verhaal van Vermeulens oudoom die op 17 september 1916 aan het Oostfront sneuvelde. Op basis van archieven, kranten, oorlogsliteratuur en overlevering construeerde Vermeulen een beeld van hoe het de 24-jarige onderofficier destijds moet zijn vergaan. Van de oorlogsmis-

daden waarbij het regiment waarin hij diende betrokken was (*Visé*) tot zijn einde tijdens een stormaanval op een gehucht in Galicië (*Im Osten*). *Krieg* is zogezegd een muzikale versie van de historische roman.

Het beeld dat *Krieg* schetst is zowel persoonlijk als universeel. Vermeulens interpretatie van de gekozen teksten is subjectief van aard en tegelijkertijd weerspiegelen ze emoties die soldaten van alle betrokken partijen deelden. Zo beschrijft Heinrich Lersch' gedicht *Brüder* – op het album onder anderen ingespeeld door Vermeulens zoons – op indringende wijze hoe een soldaat zijn 'broeder' herkent in een lijk van de vijand. Het stuk wordt voorafgegaan door een bijpassende passage uit Ernst Tollers (door Uitgeverij Schokland in Nederlandse vertaling uitgegeven) *Eine Jugend in Deutschland*: 'Nicht:

ein toter Franzose. Nicht: ein toter Deutscher. Ein toter Mensch.' *Krieg* is een persoonlijke herinnering aan Vermeulens oudoom en tegelijkertijd een 'Mahnmal' voor het leed dat oorlog – toen en nu – teweeg brengt.

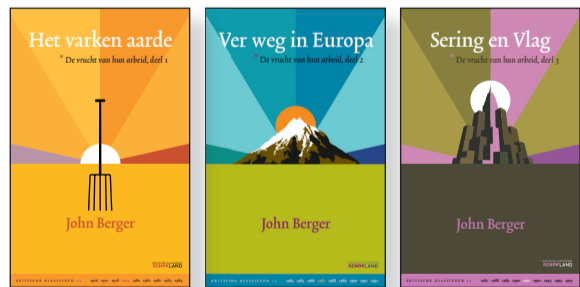
Op 17 september 2016 – precies 100 jaar nadat Vermeulens oudoom stierf – vindt in Groningen de presentatie van project *Krieg 1916* plaats. Naast dat er stukken van het album live worden gespeeld vertelt Vermeulen het verhaal achter het project en kijkt hij vooruit naar komende activiteiten. Een van deze activiteiten is een met emeritus hoogleraar en prentenverzamelaar Koos van Weringh gecombineerde presentatie in *Der andere Buchladen* in Keulen komende herfst. Van Weringh toont hierbij tekeningen over de Eerste Wereldoorlog.

Meer informatie over dit project vindt u op onderstaande links:

Website *Krieg 1916*: <http://www.krieg1916.nl>

Luistervoorbeelden: <http://www.krieg1916.nl/vinyl/>

Trailer *Krieg*: <https://www.youtube.com/watch?v=Cf7oyqqQOIA>

Jaarabonnement 2016

€ 63,-

John Berger – *De vrucht van hun arbeid*

— *Het varken aarde* (deel 1 - verschenen)

— *Ver weg in Europa* (deel 2 - verschenen)

— *Sering en Vlag* (deel 3 - verschijnt eind oktober 2016)

U ontvangt alle drie de titels (in Nederland) zonder portokosten thuisbezorgd!

Wie jarig is moet trakteren!

Ja, dat is waar. Maar wie **jarig** is ontvangt ook graag **cadeautjes**. Laten we het volgende afspreken: u neemt een abonnement op de Kritische Klassieken. Dat beschouwen wij als een mooi **verjaardagscadeau**. vervolgens **trakteren** wij u op drie prachtige boeken van John Berger. Dat lijkt ons een **win-win situatie**, waar iedereen wel bij vaart. Maar misschien wilt u ons **extra** verwennen. Bijvoorbeeld door **iemand anders** ertoe te bewegen een abonnement te nemen. Een **dergelijk initiatief** begroeten we met grote dankbaarheid.

Onnodig te vertellen dat abonnees nog steeds **onontbeerlijk** zijn. Iedere abonnee brengt het uitbrengen van een nieuwe Kritische Klassieker dichterbij. **Uw voordeel als abonnee** is dat u geen enkel deel van de Kritische Klassieken hoeft te missen en de boeken als eerste in huis heeft.

→ Ga naar www.kritischeklassieken.nl om een abonnement te nemen

* Klassiekers uit de kritische literatuur

IN VOORBEREIDING 2016

KK 11 John Berger – *Het varken aarde* (verhalen, 1979)

KK 12 John Berger – *Ver weg in Europa* (verhalen, 1983)

KK 13 John Berger – *Sering en vlag* (roman, 1990)

IN VOORBEREIDING 2017

KK 14 John Reed – *Tien dagen die de wereld deden wankelen* (reportage, 1919)

KRITISCHE KLASSIEKEN
SCHOKLAND

Uitgeverij Schokland
Dorpsstraat 27 • 3732 HG De Bilt
info@kritischeklassieken.nl
www.kritischeklassieken.nl

WWW.KRITISCHEKLASSIEKEN.NL